

Så blir vi rikare och minskar klyftorna

Svenska Dagbladet den 19 oktober 2024

Den privata förmögenhetsbildningen i Sverige har uppnått historiska dimensioner. Vi har i dag fler miljardärer än någonsin tidigare. Priserna på bostäder och aktier har stigit till rekordnivåer. Beskattningen av arbete och kapital har genomgått stora förändringar. Hur har allt detta påverkat hushållens ägande och fördelningen av förmögenheterna hos hushållen? Brister i data förhindrade länge tydliga svar. Tomrummet fylldes av lösa spekulationer och mer eller mindre ogrundade politiska utspel.

I en ny bok om förmögenhetsojämlikhet och ägande i Sverige presenterar jag fakta om läget i dag och den historiska utvecklingen tillbaka till 1900-talets början. Boken bygger på flera års forskning om hushållens förmögenheter och vilken roll den privata kapitalbildningen har spelat för vårt välstånd och för klyftorna mellan rik och fattig.

Analysen landar i tre centrala slutsatser. För det första är vi svenskar i dag betydligt rikare än förr. Värdet på hushållens nettoförmögenhet har ökat 30 gånger sedan sekelskiftet 1900. Värdeökningen är snabbare i dag än förr. Enbart sedan 1980 har hushållens samlade förmögenhet ökat sjufalt efter justering för inflation.

För det andra har förmögenheternas sammansättning ändrats markant. För hundra år sedan dominerade jordbruks- och företagstillgångar, vilka ägdes av en liten samhällselit. Sedan kom en tillväxtprocess kombinerad med politiska och ekonomiska reformer som gav demokrati, utbildning och förbättrade arbetsvillkor. Tillväxten höjde arbetarnas inkomster och gav dem möjlighet att för första gången spara till egen bostad och till ålderdomen. I dag utgör bostäder och fonderat pensionssparande fyra femtedelar av allt ägande i Sverige.

För det tredje är vår förmögenhetsmassa mer jämnt fördelad än under de flesta historiska tidsepoker. I början av 1900-talet ägde den rikaste hundradelen av alla hushåll över hälften, 54 procent, av all privat förmögenhet. Andelen föll sedan drastiskt till 20 procent år 1970. Sedan dess har toppens andel ökat något, men den ligger fortfarande på en historiskt låg nivå. Enligt min forskargrups senaste beräkningar är andelen knappt 25 procent i dag. Övriga Europa uppvisar ett liknande mönster av kraftig utjämning och historiskt låga nivåer sedan 1970. I USA har dock ojämlikheten ökat markant, och där äger den rikaste hundradelen nästan 40 procent av all förmögenhet.

Har den stigande svenska förmögenhetskoncentrationen på senare tid skett på övriga gruppers bekostnad? Inte mycket tyder på det. Toppens ägande domineras av framgångsrika entreprenörer. Deras förmögenheter växte i genomsnitt 5,5 procent per år mellan 1970 och 2023. Den övriga befolkningens förmögenheter växte under samma period nästan lika mycket, 4,9 procent per år.

Mina nya forskningsresultat nyanserar vår förståelse för privat kapitalbildning och förmögenhetsfördelning i den moderna ekonomin. I synnerhet ifrågasätter de den bild som getts av min före detta kollega, den franske ekonomen Thomas Piketty. Han förklarade utjämningen med

världskrigens kapitalförstörelse av de rikas ägande och kapitalskatters omfördelningseffekt. Men krigsskonade länder som Sverige och Spanien följde samma utveckling som de krigförande länderna, och kapitalskatterna har förvisso hämmat företagande och privat kapitalbildning men de största skatteökningarna har historiskt sett fallit på löntagarnas inkomster. I stället framträder 1900-talets tillväxt och finansiella utveckling i kombination med politiska och ekonomiska reformer som de verkliga orsakerna till att vi i dag är både rikare och jämlikare än tidigare.

Dagens beslutsfattare har fyra fundamentala lärdomar att dra av denna nya förmögenhetsanalys.

1. Ifrågasätt nollsummetänkande. Synen på samhällsekonomin som ett nollsummespel, alltså att en individs framgång sker på någon annans bekostnad, har svagt stöd i data och bör förkastas. Nya företag skapar produkter, arbetstillfällen, inkomster och skatteintäkter som tidigare inte existerade. De tas alltså inte från någon. Ett exempel är Ingvar Kamprad som skapade Ikea. Detta företag har gynnat oss alla. Den ekonomiska historien visar i stället att en dynamisk och värdeskapande tillväxt lyfter alla. Under 1900-talet ökade ägandet både i topp och botten.
2. Bostadsägande ökar jämlikheten i förmögenheter. Privat bostadsägande gynnar både hushållens privatekonomi och minskar förmögenhetsskillnaderna. OECD-länder med en högre andel bostadsägande hushåll har i allmänhet lägre förmögenhetsojämlikhet. Forskning visar att ägt boende slits mindre än hyrt boende. Bostadsinvesteringar tenderar att ge lika hög avkastning som aktier men till halva risken. I dag äger 65 procent av svenska hushåll sitt boende, vilket ligger på OECD-snittet men lägre än Finland (70 procent) och Norge (80 procent). Ägarlägenheter har fördelar framför bostadsrätter, dels privatekonomiskt ifall föreningen har stora låneräntor som inte är avdragsgilla, dels för en tydligare ägarstruktur och förenklad andrahandsuthyrning. Tyvärr har denna ägarform motarbetats i Sverige.
3. Öka det privata pensionssparandet. Skatteförmåner som kopplas till långsiktiga sparplaner, särskilt till pensionen, uppmuntrar löntagare att bygga en privat förmögenhet. En privat pensionsbuffert stärker privatekonomin som pensionär. Vi bör fortsätta övergången mot ett fonderat pensionssystem, där de pensionsavgifter som betalas in placeras i fonder för varje pensionssparares räkning. Ett sådant system hanterar den demografiska trenden mot fler pensionärer och färre avgiftsbetalande löntagare på ett bättre sätt än det äldre förmånsbestämda systemet. Ett fonderat pensionssystem ger även löntagarna del i aktiemarknadens avkastning till låg risk.
4. Beskatta kapitalinkomster, inte förmögenheter. Kapitalbeskattning är en naturlig del i skattesystemet, men hur vi beskattar kapital spelar stor roll. Skatt på kapitalinkomster, exempelvis företagsvinster och aktieutdelningar, är effektivast både när det gäller omfördelning och intäktsgenerering. Förmögenhetsskatt, och även arvsskatt, har däremot alltid skapat problem när de har använts. De dränerar entreprenörers fria medel, är svåra att driva in, och ger dessutom små intäkter. Detta förklarar varför de flesta länder har avskaffat dessa skatter.

Vår ekonomiska historia visar att ett växande och jämlikt ägande inte uppnås genom att sänka toppen där framgångsrika entreprenörer finns, utan genom att lyfta alla därunder och ge dem

möjlighet att bilda en egen privat förmögenhet. Två huvudsakliga tillgångar – privat boende och privat pensionssparande – har varit avgörande för utjämningen. Att uppmuntra medborgarna till bostadsägande och långsiktigt sparande tjänar alltså dubbla syften: förmögenhetsbildning, vilket i förlängningen skapar tillväxt, och ekonomisk jämlikhet.

Daniel Waldenström